

Jan de Weryha-Wysoczański. **Tabularium**

21.08.2009-25.09.2009

dyrektor | Iwona Bigos
kurator | Grażyna Tomaszewska
tłumaczenie | Agnieszka Gregorczyk, Katarzyna Rogacka-Michels
zdjęcia | Marek Frankowski
| Mariusz Kułakowski str. 6; Karolina Topolska str. 34
projekt graficzny | Gosia Golińska
druk | Forest, Ciele k/Bydgoszczy

www.ggm.gda.pl

GGMI | Gdańsk Starówka | ul.Piwna 27/29

Patronat honorowy

Prezydent Miasta Gdańska Paweł Adamowicz

Partnerzy

Patronat medialny

ISBN 978-83-929348-9-9

Niewątpliwie Gdańsk wykształcił wielu świetnych artystów. Wielu z nich dalej mieszka i tworzy w tym specyficznym mieście. Jednak niektórzy z nich zmuszeni byli w latach 80-tych opuścić ojczyznę i kontynuować pracę artystyczną w innych krajach. Również Jan de Weryha-Wysoczański należy do tego pokolenia emigrantów. Zmiana miejsca zamieszkania czy miejsca pracy zawsze jest bardzo ważną cezurą w życiu, a szczególnie w biografii artysty. Nowe środowisko, nowa kultura i obcy język nie pozostają bez wpływu na rozwój osobowy i twórczy. Tylko jednostki silne i konsekwentne potrafią się odnaleźć i zaistnieć w nowej rzeczywistości. Jan de Weryha-Wysoczański jest artystą, któremu udało się skonstruować indywidualny język rzeźbiarski, zrozumiały zarówno w jego nowej ojczyźnie Niemczech jak i w innych krajach, w tym także w Polsce. Od kilku lat de Weryha-Wysoczański wystawia w Polsce, ale dopiero pierwszy raz ma okazję pokazać swój dorobek artystyczny w swoim rodzinnym mieście Gdańsku – w naszej nowo powstałej Gdańskiej Galerii Miejskiej. Jest to pierwsza indywidualna wystawa z cyklu prezentacji poświęconych twórczości artystów gdańskich, żyjących i tworzących za granicą. Cieszymy się bardzo, że właśnie Jan de Weryha-Wysoczański zgodził się pokazać swoje najnowsze prace w naszej galerii.

Iwona Bigos | Dyktor GGM

Zweifellos hat Danzig zahlreiche ausgezeichnete Künstler ausgebildet. Viele von ihnen leben und arbeiten weiterhin in dieser besonderen Stadt. Es gibt aber auch einige, die in den 80er Jahren gezwungen wurden, ihre Heimat zu verlassen und ihre künstlerische Tätigkeit in einem anderen Land fortzusetzen. Auch Jan de Weryha-Wysoczański gehört zu dieser Generation der Emigranten. Eine Änderung des Wohn - oder Arbeitsortes bedeutet immer eine wichtige Zäsur im Lebenslauf, vor allem in der Biographie eines Künstlers. Eine neue Umgebung, neue Kultur und eine fremde Sprache bleiben nicht ohne Einfluss auf die persönliche und schöpferische Entwicklung. Nur starke und konsequente Persönlichkeiten sind imstande, sich in der neuen Wirklichkeit wieder zu finden und wahrgenommen zu werden. Jan de Weryha-Wysoczański ist ein Künstler, dem es gelang, eine individuelle Bildhauersprache zu erfinden, die sowohl in seiner neuen Heimat Deutschland, als auch in anderen Ländern, darunter in Polen, verständlich ist. Seit einigen Jahren schon zeigt de Weryha-Wysoczański sein künstlerisches Werk in Polen, diesmal hat er aber zum ersten Mal die Möglichkeit, es in seiner Heimatstadt Danzig – in unserer neu entstandenen Städtischen Galerie in Danzig - zu zeigen. Es ist die erste individuelle Ausstellung im Rahmen der Ausstellungsreihe, die dem künstlerischen Werk der Danziger Künstler, die im Ausland leben und schaffen, gewidmet wird. Wir freuen uns sehr, dass sich ausgerechnet Jan de Weryha-Wysoczański einverstanden erklärte, seine neuesten Arbeiten in unserer Galerie zu zeigen.

Iwona Bigos | Leiterin der Städtischen Galerie in Danzig
tlum. Agnieszka Gregorczyk

W okowach percepcji

Tabularium to termin używany w Starożytnym Rzymie, oznaczający archiwum. To świadectwo minionego czasu w postaci zbioru tablic, papierusów i pergaminów. „Tabularium” to również tytuł wystawy rzeźb Jana de Weryha-Wysoczańskiego w Gdańskiej Galerii Miejskiej.

W tym przypadku tabularium to próba zarchiwizowania materiału wywodzącego się ze świata natury. Każdy kawałek drewna jest w istocie zapisem czasu, historii i, jak mówi artysta, „hieroglificznym tekstem natury”. Jest też może chęcią redundancji, czyli zabezpieczenia, na wypadek uszkodzenia większego systemu – ekosystemu. Wszystkie bowiem prace de Weryha wskazują na jego ogromną wrażliwość ekologiczną. Świadczy o tym sposób, w jaki artysta traktuje drewno. Niemal zawsze materiał do pracy pozyskuje zbierając drzewa, które utraciły swoje życie w sposób naturalny, najczęściej na skutek wichur. Również to jak używa narzędzi, a robi to w sposób bardzo oszczędny, mówi o szacunku z jakim podchodzi do swojej artystycznej materii. Obróbka służy wyłącznie do ujawnienia bogactwa struktur różnorodnych gatunków drewna.

W stosunkowo niewielkiej powierzchni galerii artysta uzyskał idealne nasycenie form i harmonii między poszczególnymi obiektami. Nie było to proste zadanie. Artysta wybrał do prezentacji realizacje w większości monumentalne. Pokazał ogromne drewniane tablice, które zaczął tworzyć w roku 2001, składające się z kilku gatunków drzew: brzozy, modrzewia, dębu, czy sosny, a także 3 metrową kolumnę z roku 2003, masywny walec zbudowany z tysięcy kawałków migotliwej, chropowatej kory drzewnej. Na wystawie znalazła się również praca „premierowa”, leżąca na podłodze, składająca się z przelamanych kawałków drewna o przekroju kwadratu. W charakterystyczny dla siebie sposób de Weryha wniknął też w „zadaną” przestrzeń, aranżując kompozycje budowane z kory i kawałków gałęzi, sprawiając wrażenie, że właśnie wyrosły ze ściany lub rozpełzły się wzdłuż zakamarków i załomów ścian niczym żywy organizm.

W swoich realizacjach świadomie odchodzi od jakiegokolwiek narracyjności. Zafascynowany niegdyś minimalnym artem ogranicza środki wyrazu. Lecząc zdecydowanie inaczej odbiera się dzieła de Weryha od na wpół przemysłowych zimnych, obojętnych form artystów tego nurtu. I tak praca, lokowana horyzontalnie, nieoobojętna na grę światła, przywołuje skojarzenia ze zniszczoną, wymarłą metropolią. Monumentalna „Drewniana kolumna” przybliża obrazy archetypowych obiektów totemicznych. W cyklu „Tablice” artysta buduje rytmy z lupanych siekierą drewnianych prostokątów osadzonych w okalających je modułach niczym książki na półkach. Sosnowa tablica z wygładzonej ogniem mozaiki przywołuje pytania o historię tego zdarzenia.

Te narracyjne przywołania nie oznaczają jednak mniejszej wagi konsonansu form, skali, faktur i barw, na które składają się prace Jana de Weryha-Wysoczańskiego. Wzbogacają jednak możliwość percepcji również poprzez wątki kulturowe i skłaniają do bardziej osobistego kontaktu z dziełem.

Grażyna Tomaszewska-Sobko | Kurator GGM

In den Fesseln der Wahrnehmung

Der Begriff des Tabulariums stammt aus der Zeit des antiken Römischen Reichs und ist gleichzusetzen mit einem Archiv. Es war ein Zeugnis der vergangenen Zeit in Form von Tafeln, Papyri und Pergamenten. „Tabularium” heißt auch die Skulpturenausstellung von Jan de Weryha-Wysoczański in der Städtischen Galerie in Danzig.

In diesem Fall ist das Tabularium ein Versuch, das aus der Welt der Natur stammende Material zu archivieren. Jedes Holzstück ist in Wirklichkeit eine Aufzeichnung von Zeit und Geschichte. Es ist – wie der Künstler selbst sagt – „ein hieroglyphischer Text der Natur“. Vielleicht ist es auch eine Art von Redundanz, das heißt, eine Sicherung im Fall der Beschädigung eines größeren Systems – des Ökosystems. Denn alle Werke von de Weryha zeigen seine große ökologische Sensibilität. Dies beweist die Art, wie der Künstler mit Holz umgeht. Fast immer sucht er sein Arbeitsmaterial in Bäumen, die auf eine natürliche Weise ihr Leben – meist infolge eines Sturmes – verloren haben. Auch der sparsame Umgang mit seinen Werkzeugen sagt viel über seine respektvolle Einstellung zur bildhauerischen Materie. Seine Arbeit dient ausschließlich dazu, die Vielfalt der Strukturen von unterschiedlichen Holzgattungen zu enthüllen.

Auf einer ziemlich kleinen Fläche der Galerie gelang es dem Künstler, ein ideales Zusammenspiel der Formen sowie der Harmonie zwischen den jeweiligen Objekten zu erreichen. Das war keine einfache Aufgabe. Für die Ausstellung wählte der Künstler vor allem seine monumentalen Werke aus. So zeigte er sowohl große Holztafeln, die er seit 2001 schafft und die aus unterschiedlichen Baumarten wie Birke, Lärche, Eiche oder Kiefer zusammengesetzt sind, als auch eine drei Meter hohe Säule aus dem Jahr 2003 – ein massiver Zylinder, der aus tausenden von Stücken flimmernder rauer Baumrinde besteht. In der Ausstellung war auch ein auf dem Boden liegendes erstmals gezeigtes Werk zu sehen, welches aus gebrochenen Holzstücken mit Quadratquerschnitt besteht. Auf eine für ihn typische Art und Weise dringt de Weryha in die gegebene Fläche ein, indem er Kompositionen aus Baumrinde und Ästen arrangiert, so dass der Eindruck entsteht, dass die Äste aus der Wand herauswachsen oder, dass sie wie lebendige Organismen die Wände entlang kriechen. In seinen Werken verzichtet er bewusst auf jegliche Art des Erzählens. Früher von der Minimal Art fasziniert, beschränkt er heute seine Ausdrucksformen. Doch die Werke von de Weryha werden ganz anders wahrgenommen als die zum Teil industriell wirkenden, kalten, gleichgültigen Arbeiten von anderen Künstlern dieser Kunstrichtung. So kann sein horizontal aufgebautes Werk, das bewusst mit dem Licht spielt, mit einer zerstörten, ausgestorbenen Großstadt assoziiert werden. Die monumentale Säule erinnert an archetypische Totemobjekte. In der Werkreihe „Die Tafeln“ schlägt der Künstler mit der Axt seinen Rhythmus in die gehackten Holzrechtecke, die sich in speziellen Modulen – wie Bücher in einem Regal – befinden. Die mit Feuer geglättete Tafel aus Kiefernholz evoziert die Frage nach der Geschichte dieses Ereignisses.

Diese narrativen Anspielungen bedeuten aber auf keinen Fall, dass die Formen, die Skala, die Oberflächenstruktur und die Farben, welche die Werke von Jan de Weryha-Wysoczański ausmachen, weniger wichtig sind. Sie erweitern zugleich die Möglichkeiten der Wahrnehmung durch kulturelle Motive und können als Anregung für einen persönlicheren Kontakt mit den Werken dienen.

Grażyna Tomaszewska-Sobko | Leiterin der Städtischen Galerie in Danzig
tüm. Agnieszka Gregorczyk

◀ Praca Opus 59, obiekt z drewna, drewno różne
| Arbeit Holzobjekt, verschiedene Hölzer, 228 x 84 x 51 cm

Praca Bez tytułu, brzoza
Arbeit Ohne Titel, Birke, 2006, 900 x 900 x 50 cm

Jan de Weryha-Wysoczański | Tabularium

Szorstkie drewno

Latem 1981 roku, jeszcze przed wybuchem stanu wojennego, Jan de Weryha-Wysoczański, 31 letni mieszkaniec Gdańska, wraz z rodziną wyjeżdża z Polski. Jego decyzja, zarówno odważna jak i rozpaczliwa, jest podyktowana pragnieniem życia w wolności. De Weryha jest już wówczas znanym rzeźbiarzem, przede wszystkim mistrzem rzeźby w brązie. Emigracja do Niemiec oznaczała konieczność zbudowania od nowa swojej artystycznej i zawodowej egzystencji. A na płaszczyźnie artystycznej znalazł to, czego szukał – materiał, w który wkłada swoją kreatywność i siłę – drewno.

Na artystycznej drodze de Weryhy, dosłownie i w przenośni, pojawiały się kamienie, których obróbkę zgłębiał już jako początkujący artysta. Przed rozpoczęciem studiów, uczył się najpierw sztuki obróbki kamienia, w teorii i w praktyce, bezpośrednio u rzeźbiarzy oraz poznawał arkaną sztuki. W 1971 roku został przyjęty do Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych w Gdańsku i studiował do 1976 roku rzeźbę w pracowni prof. Alfreda Wiśniewskiego i prof. Adama Smolana.

Przez wiele lat w twórczości rzeźbiarskiej de Weryhy dominowały kamień, metal, brąz lub nawet pędzel, aż do momentu, gdy przed szesnastu laty doszedł do przekonania, że rzeźba tworzona z różnych materiałów nie ma sensu, i że nadszedł czas, aby spróbować stworzyć coś własnego. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych skoncentrował się wyłącznie na drewnie.

Praca z drewnem rozpoczęła się od poznania tego organicznego materiału: jego struktury, formy i powierzchni. Jan de Weryha nie używa drewna do tworzenia czegoś innego i nie przypisuje mu żadnej funkcji, co było częstym zabiegiem w traktowaniu tego materiału w historii sztuki, szczególnie w chrześcijańskiej ikonografii. Myślą przewodnią jego pracy jest nadanie tożsamości i zachowanie autonomii drewna.

W początkowej fazie pracy z drewnem, pod koniec lat dziewięćdziesiątych, de Weryha traktuje drewno jak kamień, łupie, odpilowuje jego części – ale tylko na tyle, na ile jest to konieczne, aby uzyskać pożądaną formę – i łączy je ponownie, uwzględniając naturalny przebieg struktury materiału, naturalne rysy i linie. Ślady dłuta, siekiery czy piły są w pierwszych pracach, w ciosanych bryłach, wyraźnie widoczne; naczynają powierzchnię drewna. Takie podejście ulegnie

Raues Holz

Im Sommer 1981 noch vor dem Ausbruch des Ausnahmezustands verlässt der gerade 31jährige gebürtige Danziger Jan de Weryha-Wysoczański mit seiner Familie Polen. Eine verzweifelte und mutige Entscheidung zugleich auf der Suche nach einem freieren Leben. Zu diesem Zeitpunkt ist er bereits ein erfolgreicher Bildhauer, vor allem ein Meister der Bronzeskulptur. Die Auswanderung nach Deutschland bedeutete, dass de Weryha sich die künstlerische Existenz in Deutschland neu aufbauen musste. Wonach er gesucht hat, scheint er – im künstlerischen Bereich – gefunden zu haben, das Material, in dem er seine schöpferische Kraft und Kreativität einsetzt: das Holz.

Der künstlerische Weg im Fall von de Weryha war, im übertragenen und wörtlichen Sinne, mit Steinen übersät, die er zuerst zu bearbeiten lernte. Nachdem er nicht gleich an die Akademie der Künste in Danzig aufgenommen wurde, lernte er zunächst Steine zu behauen, zu bearbeiten und Arkana der Kunst direkt bei den Bildhauern. 1971 wurde er an die Staatliche Hochschule für bildende Künste in Danzig aufgenommen und studierte bis 1976 Bildhauerei bei Professor Alfred Wiśniewski und Professor Adam Smolana.

Jahrelang bestimmten Stein, Metall, Bronze oder Farbe die bildhauerische Arbeit von de Weryha bis er vor 16 Jahren für sich feststellte, dass es keinen Sinn macht, den Mix aus diversen Materialien zu betreiben, und es an der Zeit sei, etwas Eigenes zu versuchen. Ende der 90er Jahre konzentrierte de Weryha seine Aufmerksamkeit ausschließlich auf Holz.

Die Arbeit begann mit der Erforschung des organischen Materials: seiner Struktur, Form und Oberfläche. Jan de Weryha macht das Holz nicht zu etwas anderem als es ist und verleiht ihm keine Funktion, z.B. der Anbetung, was die häufige Besetzung des Materials in der Kunstgeschichte, vor allem in der christlichen Ikonographie, zeigt. Das Prinzip seiner Arbeit beruht auf der Beibehaltung und Bewahrung der Autonomie und Identität.

In der frühen Phase, Ende der 90er Jahre, ähnelt sein Umgang mit Holz dem von Stein. Er spaltet das Holz, sägt Teile ab – aber nur so viel wie nötig, um die gedachte Form zu erreichen – und fügt sie nach dem Verlauf des Werkstoffs, nach natürlichen Rissen und Linien wieder zusammen. Spuren von Meißel, Beitel oder Säge sind bei den ersten Arbeiten, bei den Quadern, deutlich zu sehen. Sie dominieren noch die Oberfläche des Holzes und verleihen ihm Spuren des Werkzeugs. Dies verändert sich später mit dem Eindringen in den Kern des Materials.

później zmianie, artysta skoncentruje się na wniknięciu do wnętrza materiału; jedynie w skutek nieznacznej ingerencji powstają bryły geometryczne, prostopadłościowe, z cyklu „Opus”, kojarzące się z minimal art i pracami w kamieniu Ulricha Rückriema. W tym przypadku technika de Weryhy, łupanie i cięcie materiału, wydaje się być podobna do sposobu pracy Rückriema. Opis jego techniki dokonany przez Uwe M. Schneede oddaje równocześnie sposób pracy de Weryhy: „[...] z jednej strony decydujące [jest] wycucie kamienia jako materiału, na jaki napotyka się w kamieniołomach, z drugiej strony ta prosta i zdecydowana koncepcja obróbki. [...] Forma podąża za właściwościami kamienia i w ten sposób staje się tematem.”¹ Potencjał drewna pozwala de Weryshe pójść dalej i jeszcze bardziej wpłynąć na strukturę powierzchni. Ślady piły stają się więc ważną cechą drewnianej bryły. Dowodem na to, że zaliczanie twórczości de Weryhy do nurtu minimalizmu nie jest trafne, potwierdza indywidualność drewna i naturalny, bynajmniej nie przemysłowy charakter materiału. Prace nie podlegają ścisłemu porządkowi, lecz są świadectwem wrażliwości w obchodzeniu się ze strukturą przy jednoczesnym wydobywaniu tożsamości tworzywa. Efektem takiego podejścia do materiału, jest wykorzystanie naturalnego języka drewna: mazerunku, kolorytu, formy i nierozłącznie obecnego zapachu. Zasadnicze znaczenie w jego twórczości ma rytm struktury i koloru. W tym procesie artysta odchodzi od powierzchni bryły drewnianej i dąży do jej wnętrza. Przebijają się do środka drewna lub używa wręcz surowej kory. Rozłupując pieńki, polana, deski czy rozdrabniając korę na mikroelementy układanki i zestawiając je obok siebie, wypracowuje – jak kompozytor – z wielkim wyczuciem proporcji nowy rytm. Dzięki temu powstają moduły z zestawianych ze sobą pod względem napięcia – nieobrobionych i względnie obrobionych elementów. Geometria, tablice czy też formy kompozycyjne takie jak krąg, czworokąt, służą artyście jako środek pomocniczy, do stworzenia ram dla tego naturalnego porządku.²

Z decyzją przeniesienia organicznego materiału z zewnątrz do wewnątrz, do zamkniętych przestrzeni, jego rzekomego udomowienia, wiąże się konieczność konfrontacji z geometrią i architekturą, stanowiącą znaczący aspekt przy

¹ Schneede, Uwe M.: *Die Geschichte der Kunst im 20. Jahrhundert. [Historia sztuki XX wieku.]* Wydawnictwo C.H. Beck, Monachium 2001, s. 235. Przekład Katarzyna Rogacka-Michels.

² Knorowski, Mariusz: *Jan de Weryha-Wysoczański – Objawienia w drewnie – Orońsko 2006.* Katalog wystawy. Orońsko, 2006.

Nur mit einer geringen Einflussnahme entstehen die geometrischen Körper, die Quader, in der Arbeitsreihe „Opus“, die sehr an minimal art und die Steinarbeiten von Ulrich Rückriem erinnern. In diesem Fall ließe sich die Arbeitsweise von Rückriem, Spaltung und Schnitt des Materials, direkt auf die von de Weryha übertragen. Die Beschreibung der Arbeitsweise Rückriems, die Uwe M. Schneede schildert, trifft auch auf den Umgang von de Weryha zu: „[...] einerseits ausschlaggebend [ist] das Gespür für das Material Stein, wie es im Bruch gefunden wird, andererseits das ebenso einfache wie entschiedene Bearbeitungskonzept. [...] Die Form folgt den Eigenschaften des Steins und macht sie dergestalt zum Thema.“¹ Das Potenzial des Holzes ermöglicht de Weryha weiter zu gehen und die Oberflächenstruktur mehr zu beeinflussen. Daher sind die Spuren der Motorsäge ein wichtiges Merkmal auf dem Holzblock. Weshalb jedoch die Zuschreibung zum Minimalismus auf das Werk von de Weryha nicht zutrifft, beweist die Individualität des Holzes und der natürliche, kein bisschen industrielle Charakter des Materials. Die Arbeiten unterliegen keiner strengen Ordnung, sie zeigen vielmehr einen sensiblen Umgang mit der Struktur beim Herausarbeiten der Identität des Werkstoffs. Was der Bildhauer herausholt, ist die natürliche Sprache des Holzes: Maserung, Farbe, Form und der stets anwesende Duft. Grundlegend in der bildhauerischen Arbeit ist der Rhythmus der Struktur und der Farbe. In diesem Prozess verlässt der Künstler die Oberfläche und geht an den Kern. Entweder geht er in das Holz hinein oder verwendet die unbearbeitete Rinde der Bäume. Dafür spaltet er die Hölzer, „zerpuzzelt“ die Rinde, reiht die in den Hölzern innewohnende Struktur einander an und arbeitet – wie ein Komponist – mit großem Gespür für Proportion den Rhythmus aus. Es entstehen Module, die in einem Spannungsverhältnis – unberührte versus veränderte Elemente – nebeneinander gesetzt werden. Die Geometrie, die Tafeln oder die Formen der Kompositionen – Kreis, Vierecke – dienen dem Bildhauer als Hilfsmittel, um der natürlichen Ordnung einen Rahmen zu schaffen.²

Mit der Festlegung, das natürliche Material von außen nach innen, in geschlossene Räume zu verlagern, es quasi zu domestizieren, entsteht die Notwendigkeit sich mit der Geometrie und der Architektur auseinanderzusetzen, die einen wesentlichen Aspekt bei der Entstehung der Holzarbeiten ausmacht. Das Werk

¹ Uwe M. Schneede: *Die Geschichte der Kunst im 20. Jahrhundert.* C.H. Beck Verlag, München 2001, S. 235.

² Mariusz Knorowski: *Jan de Weryha-Wysoczański – Offenbarungen in Holz – Orońsko 2006.* Ausstellungskatalog, Orońsko 2006.

powstawaniu prac w drewnie. Twórczość de Weryha pozostaje zawsze w dialogu z daną przestrzenią. Prace dostosowują się do przestrzeni np. jak w pracy „Opus 59” (1997) (fot. str. 6), gdzie w futrynę włożono kilka prostopadłościów różnej wielkości i naturalnego koloru. Dlatego też wiele prac powstaje bezpośrednio w konkretnym miejscu, gdyż dopiero wtedy uwidaczniają się ich przestrzenne uwarunkowania.

Jan de Weryha-Wysoczański nie poświęca się tylko jednemu wymiarowi. Obok trójwymiarowych zamkniętych obiektów, jak sześcian czy walec, znajdujemy w jego twórczości prace układane na podłożu lub rozmieszczane na ścianie – swego rodzaju „rozłożone” obiekty. Są to elementy rozmieszczone w jednej płaszczyźnie, niczym obraz lub płaskorzeźba. W kontekście danego miejsca prace te oddziałują tak samo: są próbą zawładnięcia architekturą, bezpośredniej ingerencji w nią, czego doskonałym przykładem było główne dzieło prezentowane na wystawie w Muzeum Rzeźby Współczesnej w Orońsku (2006) (fot. str 8). Na 90 metrowej powierzchni zostały ustawione w formie krzyża półmetrowe kawałki brzoźowego drewna, co dało efekt monumentalnego zawładnięcia całą przestrzenią.

W kontekście „Drewnianych tablic”, prac powstających od 2001 roku, de Weryha formułuje kluczowy temat swojej twórczości: „Zaczynam intuicyjnie zastanawiać się nad możliwością ingerencji w drewno w takiej mierze, by nie utraciło ono własnej tożsamości. Funkcjonuje to w praktyce poprzez wprowadzanie surowych reguł, jakie musi wypertraktować artysta w swej empirycznej dyspacie podejmowanej z naturą. Pojawiają się wówczas określone rytmy, z drugiej jednak strony pewna monotonia. Zajmuję się tymi zjawiskami poprzez próbę uwypuklenia trwającego procesu, zaskakującego pulsującym balensem.”³ To formułowanie rytmu znajduje swój wyraz w różnych realizacjach: małe, monumentalne, czasem o monochromatycznym wydźwięku tablice. Kawałki drewna ułożone wewnątrz tablic kojarzą się z relikwiami lub bibliotekami.⁴ Przemawiają swoją strukturą, kolorem i zapachem.

³ de Weryha-Wysoczański, Jan: *Kilka słów o moich najnowszych pracach „Drewniane tablice”*.

www.de-weryha-art.de/sites/meinear.php?l=pl&m=1&s=2, s. 235. Przekład Katarzyna Rogacka-Michels.

⁴ Spanke, Daniel: *Strenges Holz – Zeitgenössische Holzskulptur im Spannungsfeld von Ordnung und Organik. [Surowe drewno – współczesna rzeźba drewniana między porządkiem a organicznością]* (Helga Weihs, Heiner Szamida, Jan de Weryha-Wysoczański). Kunsthalle Wilhelmshaven, www.kunsthalle-wilhelmshaven.de/index.php?id=597

von de Weryha steht stets in Beziehung zu den Räumlichkeiten. Die Arbeiten werden in den Raum gefügt, z.B. wie in „Opus 59“ (1997) (photo seite 6), wo in einen Türrahmen mehrere Quader unterschiedlicher Größe und Naturfarbe gefügt werden. Deshalb entstehen viele Werke direkt vor Ort, da sich aus den räumlichen Verhältnissen die Arbeiten ergeben.

Jan de Weryha-Wysoczański ist nicht nur einer Dimension verpflichtet. Neben dreidimensionalen geschlossenen Figuren, wie Kubus oder Säule, finden wir in seinem Œuvre Arbeiten für den Boden und für die Wand – „ausgebreitete“ Objekte. Sie sind flächig angeordnet und wirken wie Bilder oder Reliefs. Im Bezug auf den Ort verhalten sich die Arbeiten gleich: Sie sind ein Versuch, in die Architektur des Raumes einzugreifen, ihn zu vereinnahmen wie das Hauptwerk in der Ausstellung im Museum für Zeitgenössische Skulptur in Orońsko (2006) (photo seite 8) zeigt. Auf dem Boden einer 90qm großen Fläche wurden circa 50 cm lange Birkenholzstücke in einer geometrischen Form eines Kreuzes aufgestellt, was eine monumentale Besetzung des Raumes bewirkt.

Im Zusammenhang mit den seit 2001 entstehenden Arbeiten „Hölzerne Tafeln“ formuliert de Weryha den Schwerpunkt seines Konzeptes wie folgt: „Inwiefern darf man mit dem Eingriff das Material beeinflussen, so dass es seine Identität nicht verliert. In der Praxis funktioniert dies durch die Einführung von strengen Regeln, die der Künstler in seiner empirischen Auseinandersetzung mit der Natur aushandeln muss. Es entstehen dann bestimmte Rhythmen, aber auch eine gewisse Monotonie. Diese beiden Erscheinungen thematisiere ich in einer anhaltenden Hervorhebung, welche mit einer pulsierenden Balance überrascht.“³ Die Formulierung des Rhythmus findet verschiedene Realisierungen: kleine, monumentale oder monochrom wirkende Tafeln. Die darin aufgebauten Hölzer rufen Assoziationen zu Holzreliquien oder Bibliotheken⁴ hervor. Zur Sprache kommen sie durch ihre Struktur, Farbe und Duft.

Bei der Begegnung mit den Plastiken von de Weryha entsteht der Eindruck einer Morphologie des Holzes⁵ oder eines

³ Jan de Weryha-Wysoczański: *Ein paar Worte über meine Arbeiten „Hölzerne Tafeln”*. www.de-weryha-art.de/sites/meinear.php?l=pl&m=1&s=2

⁴ Daniel Spanke: *Strenges Holz – Zeitgenössische Holzskulptur im Spannungsfeld von Ordnung und Organik* (Helga Weihs, Heiner Szamida, Jan de Weryha

-Wysoczański). Kunsthalle Wilhelmshaven, www.kunsthalle-wilhelmshaven.de/index.php?id=597

⁵ Mariusz Knorowski, S. 9

Po lesie / *Durch den Wald*

I Na finażu wystawy wystąpił Krzysztof Leon Dziemaszkiewicz. W swoim performance *Während der Finissage* trat Krzysztof Leon Dziemaszkiewicz auf. In seinem Performatyulowanym „Po lesie” artysta odniósł się do ekspozycji, w typowy dla tego niezwykłego aktora, performerera i choreografa sposób łącząc groteskę i dramat w niebywale emocjonalny sposób rozbawił i poruszył publiczność. *Er verband die Grotesk mit Drama und berührte das Publikum sehr emotional.*

W kontakcie z rzeźbami de Weryhy nasuwa się skojarzenie obcowania z morfologią lub archiwum⁵ drewna. Jan Stanisław Wojciechowski tworzy nowy kierunek interpretacyjny nazywając prace tego artysty „epifaniami natury w późno-nowoczesnym świecie”⁶, drewniane rzeźby jako objawienia natury. Artysta konstatuje: „Moje rzeźby są pomnikiem dla drzew”⁷. Z jakim szacunkiem i ostrożnością obchodzi się on z tym materiałem, można dostrzec w doborze drewna. Tylko drzewa przeznaczone do wycinki, uszkodzone przez procesy naturalne, lub pozostałe po przerzedzaniu lasu, stanowią materiał rzeźbiarski. W artystycznym działaniu de Weryhy nie ma odpadów. Materiał, który powstaje jako odpad, znajduje dalsze plastyczne zastosowanie.

W roku 1999 mieszkający w Hamburgu rzeźbiarz zwrócił na siebie uwagę realizacją pomnika. W miejscu upamiętniającym obóz koncentracyjny Neuengamme koło Hamburga powstał pomnik składający się z granitowych kamieni i prowadzącej do niego drogi wyłożonej kruszywem granitowym, poświęcony pamięci polskich ofiar wywiezionych po klęsce Powstania Warszawskiego. Znamiennej cechą koncepcji tej pracy jest podkreślenie indywidualizmu każdej z ofiar. Również i na tym przykładzie widać, jak wielkie znaczenie dla Jana de Weryhy-Wysoczańskiego ma tożsamość i indywidualność. Prace de Weryhy w drewnie szybko spotkały się z uznaniem. W 1998 roku zdobył I nagrodę jury na europejskim konkursie sztuki współczesnej w Luksemburgu, Salon de Printemps `98, ufundowanej przez luksemburskie Ministerstwo Kultury. Po licznych wystawach w Niemczech od 2004 roku duże wystawy artysty prezentowano w Polsce. 28 lat po wyjeździe z Polski odbyła się pierwsza wystawa w jego rodzinnym mieście, w Gdańsku. Dzięki doświadczeniu dwóch kultur, doświadczeniu poczucia wyobcowania i bliskości ukazują się indywidualna i wrażliwa osobowość artysty.

Katarzyna Rogacka-Michels
tłum. Katarzyna Rogacka-Michels

⁵ Knorowski, s. 9.

⁶ Wojciechowski, Jan Stanisław: *Epifanie natury w późno-nowoczesnym świecie. Obiekty z drewna Jana de Weryhy-Wysoczańskiego*. Galeria Szyb Wilson, Katowice 2005. Katalog wystawy. Katowice, 2005, s. 4.

⁷ Kałębasiak, Łukasz: *Rzeźby de Weryhy-Wysoczańskiego na wystawie w Katowicach. Katedra pełna drewna*. Gazeta Wyborcza, 23 marca 2005.

Holzarchivs. Jan Stanisław Wojciechowski schafft einen neuen Interpretationsansatz, indem er die Plastiken des Bildhauers „Ephiphanien der Natur in der spätmodernen Welt“⁶ nennt – die Holzarbeiten als Offenbarung der Natur. Der Künstler selbst konstatiert: „Meine Skulpturen sind ein Denkmal für die Bäume“⁷. Wie behutsam und respektvoll er mit dem Material umgeht, sieht man im verwendeten Holz. Nur Bäume, die gefällt werden müssen, weil sie durch Naturprozesse beschädigt wurden oder der Wald ausgedünnt werden muss, werden zum bildhauerischen Material. Im künstlerischen Vorgang kennt de Weryha keinen Abfall. Material, das als Abfall entsteht, findet weitere plastische Verwendung.

Im Jahre 1999 machte der in Hamburg lebende Bildhauer mit der Schaffung eines Mahnmals auf sich aufmerksam. In der KZ-Gedenkstätte Neuengamme entstand zum Gedenken an die nach der Niederschlagung des Warschauer Aufstandes polnischen Deportierten ein Denkmal aus Granitelementen und einem hin-führenden Weg aus Granitschotter. Bezeichnend in dem Konzept ist die Betonung der Individualität jedes dieser Menschen. Auch hier wird sichtbar, welche einen hohen Stellenwert die Identität und Individualität für Jan de Weryha-Wysoczański besitzt. Eine Bestätigung seiner Arbeitsweise mit Holz kam schnell. 1998 erreichte er den 1. Preis beim Salon de Printemps `98, einem europäischen Wettbewerb zeitgenössischer Kunst in Luxemburg, der durch das luxemburgische Kulturministerium gestiftet wurde. Nach zahlreichen Ausstellungen in Deutschland folgten ab 2004 große Ausstellungen in Polen. 28 Jahre nach der Auswanderung aus Polen fand die erste Ausstellung des Künstlers in der Heimatstadt Danzig statt. Mit der Erfahrung beider Kulturen und der Erfahrung der Fremdheit und Vertrautheit zeigt sich eine individuelle und sensible künstlerische Persönlichkeit.

Katarzyna Rogacka-Michels

⁶ Jan Stanisław Wojciechowski: *Epifanie natury w późno-nowoczesnym świecie. Obiekty z drewna Jana de Weryhy-Wysoczańskiego* [Epiphanyen der Natur in der spätmodernen Welt. Holzobjekte von Jan de Weryha-Wysoczański]. Ausstellungskatalog: Galeria Szyb Wilson, Katowice 2005, s. 4.

⁷ Łukasz Kałębasiak: *Rzeźby Jana de Weryhy-Wysoczańskiego na wystawie w Katowicach. Katedra pełna drewna*. [Skulpturen von Jan de Weryha-Wysoczański ausgestellt in Kattowitz. Eine Kathedrale voller Holz]. Gazeta Wyborcza, 23. März 2005.

I Praca nr 52

I Arbeit Nr. 52

I Tytuł: drewniana tablica (2001)

I Titel: Hölzerne Tafel (2001)

I Materiał: różne drewno, gwoździe

I Material: verschiedene Hölzer, Nägel

I Wymiary: 412 x 216 x 18 cm

I Maße: 412 x 216 x 18 cm

I Praca nr 53

I Arbeit Nr. 53

I Tytuł: drewniana tablica (2001)

I Titel: Hölzerne Tafel (2001)

I Materiał: drewno brzoźowe, zwęglone drewno sosnowe, gwoździe

I Material: Birkenholz, Fichte verkohlt, Nägel

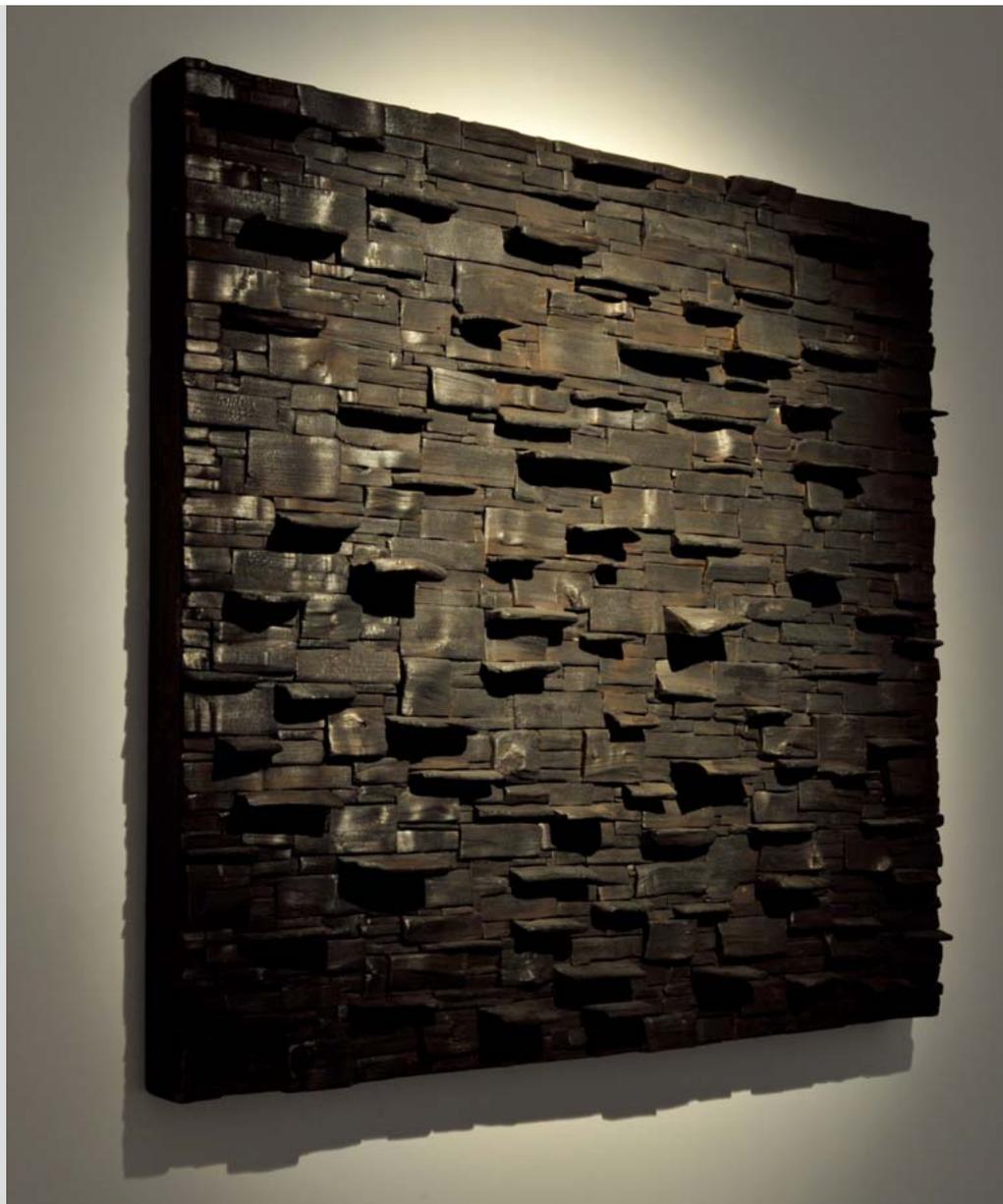
I Wymiary: 150 x 240 x 17 cm

I Maße: 470 x 240 x 17 cm

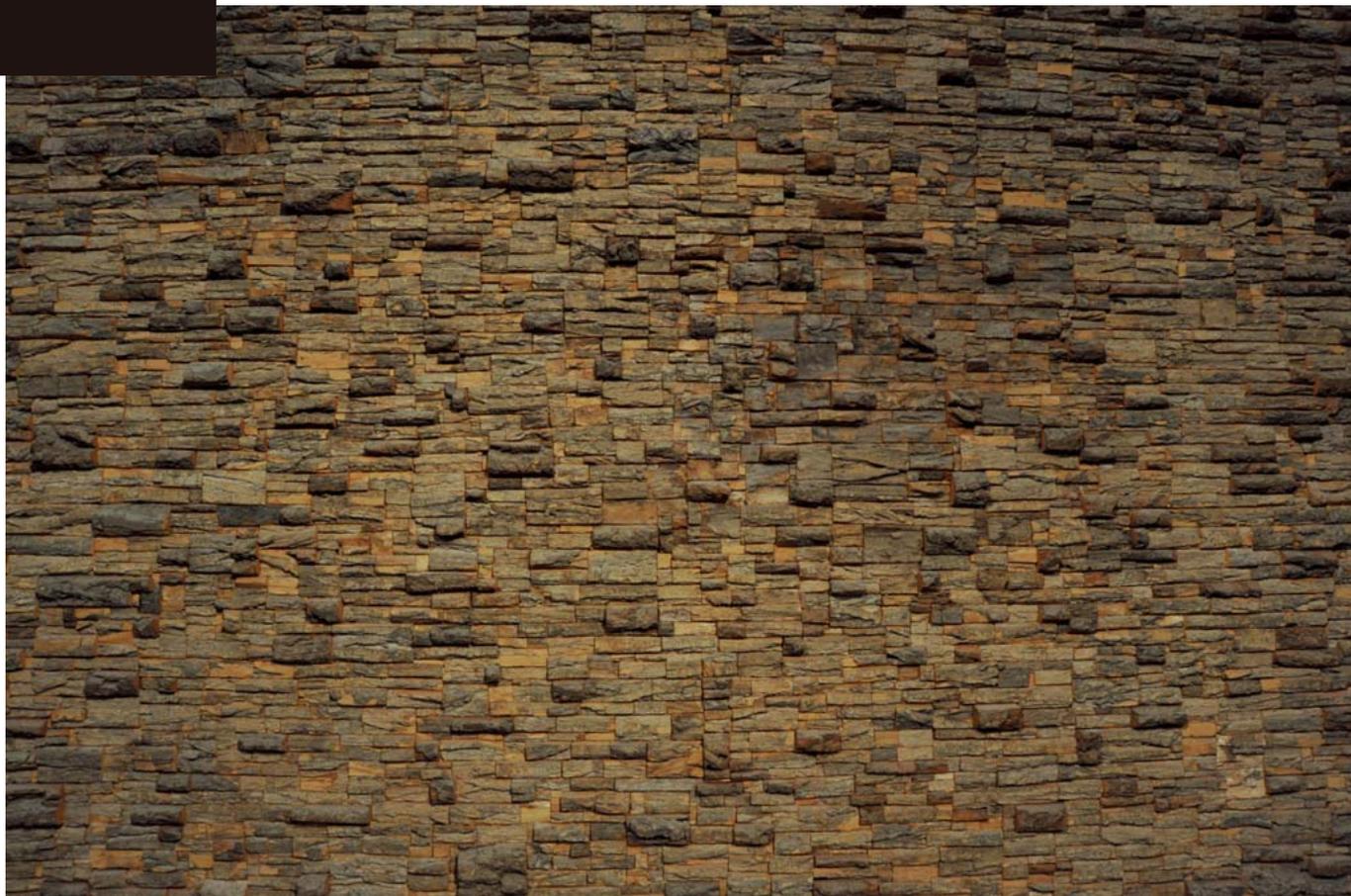

- I Praca nr 58
I Arbeit Nr. 58
- I Tytuł: drewniana tablica (2009)
I Titel: Hölzerne Tafel (2009)
- I Materiał: zwęglone drewno klonu
I Material: Ahornholz verkoht
- I Wymiary: 100 x 100 x 9 cm
I Maße: 100 x 100 x 9 cm

- I Praca nr 77
I Arbeit Nr. 77
- I Tytuł: drewniana tablica (2003)
I Titel: Hölzerne Tafel (2003)
- I Materiał: kora, drewno
I Material: Rinde, Holz
- I Wymiary: 253 x 200 x 11 cm
I Maße: 253 x 200 x 11 cm

I Praca nr 83

I Arbeit Nr. 83

I Tytuł: drewniana kolumna (2003)

I Titel: Hölzerne Säule (2003)

I Materiał: kora, drewno

I Material: Rinde, Holz

I Wymiary: 285 x 100 x 100 cm

I Maße: 285 x 100 x 100 cm

I Praca nr 100

I Arbeit Nr. 100

I Tytuł: drewniana tablica (2004)

I Titel: Hölzerne Tafel (2004)

I Materiał: kora

I Material: Holzwandobjekt, Rinde

I Wymiary: 100 x 100 x 6 cm

I Maße: 100 x 100 x 6 cm

- I Praca nr 127
I Arbeit Nr. 127
- I Tytuł: bez tytułu (2006)
I Titel: Ohne Titel (2006)
- I Materiał: kora drewniana
I Material: Holzrinde
- I Wymiary: 280 x 195 x 56 cm
I Maße: 280 x 195 x 56 cm

- I Praca nr 131 |
I Arbeit Nr. 131
- I Tytuł: bez tytułu |
I Titel: Ohne Titel, 2006
- I Materiał: kora |
I Material: Rinde
- I Wymiary: 320 x 210 x 50 cm |
I Maße: 320 x 210 x 50 cm

- I Praca nr 157
     I Arbeit Nr. 157
- I Tytuł: drewniana tablica (2009)
     I Titel: Hölzerne Tafel (2009)
- I Materiał: drewno dębowe
     I Material: Eichenholz
- I Wymiary: 152 x 102 x 22 cm
     I Maße: 152 x 102 x 22 cm

Jan de Weryha-Wysoczański

Wystawy Indywidualne

Einzelausstellungen

- 1998** Artysta i natura. Historia pewnej kolaboracji. Galerie Kunst im Licht, Hamburg | Niemcy
Der Künstler und die Natur. Geschichte einer Kollaboration. Galerie Kunst im Licht, Hamburg | Deutschland
- 2000** Jan de Weryha-Wysoczański. Obiekty w drewnie 1999-2000. DB-Ausbesserungswerk, Hamburg | Niemcy
Jan de Weryha-Wysoczański. Holzobjekte 1999-2000. DB-Ausbesserungswerk, Hamburg | Deutschland
- 2002** Obiekty w drewnie 2000-2002. Ausbesserungswerk, Hamburg | Niemcy
Holzobjekte 2000-2002. Ausbesserungswerk, Hamburg | Deutschland
- 2003** Stała wystawa Obiekty z drewna 1997-2003. DB. Ausbesserungswerk, Hamburg | Niemcy
Dauerausstellung Holzobjekte 1997-2003. DB. Ausbesserungswerk, Hamburg | Deutschland
- 2004** Centrum Rzeźby Polskiej (CRP) w Orońsku, Galeria Kaplica
Zentrum Polnischer Skulptur (CRP) in Orońsko | Polen, Galerie Kaplica
- 2005** „Drewno – archiwum”, Galeria Sztuki PATIO, Łódź
„Holz - Archiv“, Kunst Galerie PATIO, Łódź | Polen
„Epifanie natury w późno – nowoczesnym świecie”, Galeria Szyb Wilson, Katowice
„Epiphanien der Natur in der spätmodernen Welt“, Galerie Szyb Wilson, Kattowitz | Polen
- 2006** Muzeum Rzeźby Polskiej i Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku, Objawienia w drewnie - Orońsko 2006. Orońsko | Polska
Das Museum für Zeitgenössische Skulptur und Zentrum Polnischer Skulptur in Orońsko | Polen, Offenbarungen in Holz - Orońsko

Udział w wystawach (wybór)

Ausstellungensteilnahmen (auswahl)

- 1978** Arsenal, Biuro Wystaw Artystycznych, Poznań | Polska
Arsenal, BWA, Poznań | Polen
Stowarzyszenie Architektów Polskich, Gdańsk | Polska
SARP, Gdańsk | Polen
- 1979** Galerie bei der Komödie, Augsburg | Niemcy
Galerie bei der Komödie, Augsburg | Deutschland
- 1983** Nagroda Artystyczna Altony, Hamburg | Niemcy
Kunstpreis Altona, Hamburg | Deutschland
- 1988** Lauenburska Akademia Kultury i Nauki, Mölln | Niemcy
Lauenburgische Akademie für Wissenschaft und Kultur, Mölln | Deutschland
- 1989** Salon Jesienny, Kunsthaus, Hamburg | Niemcy
Herbstsalon, Kunsthaus, Hamburg | Deutschland
Forum Sztuki Północ, OPD, Hamburg | Niemcy
Kunstforum Nord, OPD, Hamburg | Deutschland
- 1990** Gallery of Visual Arts, Montana | USA
Gallery of Visual Arts, Montana | USA
- 1992** Park Art Center Bozeman, Montana/USA
Park Art Center Bozeman, Montana | USA
Western Montana College Dillon, Montana/USA
Western Montana College Dillon, Montana | USA
- 1993** Paris Gipson Square Museum, Montana | USA
Paris Gipson Square Museum, Montana | USA
- 1993-95** Rzeźba w miejscu publicznym, Kevelaer | Niemcy
Skulptura im öffentlichen Raum, Kevelaer | Deutschland
- 1996** Impresje Muzeum Rade przy zamku w Reinbeku, Reinbek | Niemcy
Impressionen, Museum Rade am Schloss Reinbek, Reinbek | Deutschland
- 1997** VIII Nagroda Artystyczna Miasta Ebersberg, Ebersberg | Niemcy
8. Kunstpreis der Stadt Ebersberg, Ebersberg | Deutschland
- 1998** Salon Wiosenny 98, Luksemburg | Luksemburg
Salon de Printemps 98, Luxemburg | Luxemburg
Wystawa rzeźby Hamburg-Vierlanden, Hamburg | Niemcy
Skulpturen-Ausstellung in Hamburg-Vierlanden, Hamburg | Deutschland
Wystawa roku 1998, Ebersberg | Niemcy
Jahres-Ausstellung, Ebersberg | Deutschland
- 1999** Na czasie. 100 hamburskich artystów w mieście spichlerzy, Hamburg | Niemcy
100 Hamburger Künstler in der Speicherstadt, Hamburg | Deutschland
IX Nagroda Artystyczna Miasta Ebersberg, Ebersberg/Niemcy
9. Kunstpreis der Stadt Ebersberg, Ebersberg | Deutschland
- 2002** Galerie am Leewasser, Brunnen | Szwajcaria
Galerie am Leewasser, Brunnen | Schweiz
- 2002** 8. Wystawa Sztuki NATUR-MENSCH, (Andreas-Kunstpreis), Sankt Andreasberg | Niemcy
8. Kunstausstellung NATUR – MENSCH, (Andreas-Kunstpreis), Sankt Andreasberg | Deutschland
- 2004** I. KunstCorsoColonnaden, Hamburg | Niemcy
I. KunstCorsoColonnaden, Hamburg | Deutschland
- 2005** „13X13”, Kunstverein Harburger Bahnhof i Muzeum Helms | Hamburg
„13X13“, Kunstverein Harburger Bahnhof und Helms-Museum, Hamburg | Deutschland